

Cătălin NEGOIȚĂ

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România

BIROCRAȚII GERMANI ȘI IMPLICAREA LOR ÎN „LEGALIZAREA” HOLOCAUSTULUI

Lectura lucrării *Holocaust, Genocide and the Law A Quest for Justice in a Post-Holocaust World*, semnată de profesorul de drept Michael Bazyler, mi-a dezvăluit o nouă perspectivă asupra modului în care posteritatea, dar și actorii politici din acea vreme, au analizat marea tragedie a secolului XX. Este, fără îndoială, o perspectivă extrem de interesantă, novatoare, am putea spune, care pune într-o nouă lumină evenimentele petrecute în Germania nazistă și în teritoriile ocupate de către aceasta.

Desigur, de problema Holocaustului s-au ocupat, mai întâi, istoricii. Ei au apelat la dovezi materiale, la documente, evenimente și fapte de natură a creiona cadrul în care s-a desfășurat proiectul de eliminare a evreilor din Europa, proiect acceptat de către Führer, la conferința de la Wannsee, din 20 ianuarie 1942, care a primit numele de „soluția finală”. După istorici au urmat sociologii și psihologii, care au încercat să determine motivele care au stat la baza transformării unor oameni absolut normali, în brute pline de cruzime. Experții în manipularea maselor au analizat felul în care charisma lui Hitler a reușit să seducă un popor care purta amprenta eșecului militar din Primul Război Mondial și traumele generate de enormele despăgubiri de război.

A venit, apoi, rândul memorialisticii. Foștii deținuți din lagărele de concentrare își învingeau traumele și se hotărau să povestească lumii grozăviile petrecute în spatele gardurilor de sârmă ghimpată, dincolo de sugestivul mesaj „Arbeit Macht Frei”. Cărțile acestora au avut tiraje uriașe, iar după mărturiile supraviețuitorilor a venit rândul scenariștilor și regizorilor, care au fabricat, pornind de la povești adevărate, marile filme ale Holocaustului. A urmat explozia istoriei orale, domeniu multă vreme disprețuit de istorici, pentru că ar fi conținut o doză mare de subiectivism. De istoria orală s-au ocupat, în special, jurnaliștii.

S-ar fi putut concluziona că, despre Holocaust, nu ar mai fi nimic de spus. Că ceea ce era de consemnat a fost consemnat. Că foștii deținuți au lăsat mărturie dramele prin care au trecut, pentru a fi o lecție de istorie și

pentru ca urmașii lor să cunoască adevărul. Ei bine, domeniul vast al istoriei Holocaustului este departe de a se fi încheiat. Căderea comunismului și deschiderea arhivelor în statele de dincoace de Cortina de Fier a prilejuit cercetătorilor surpriza descoperirii unor noi domenii de abordare. De pildă, modul în care s-a raportat Uniunea Sovietică la Holocaust [1], dar și modul în care societățile postcomuniste gestionează trecutul dramatic al propriilor cetățeni de origine evreiască. [2]

Dincolo de aceste subiecte și teme de abordare, analiza legalității actelor comise împotriva evreilor, în cel de-Al Treilea Reich este, trebuie să recunoaștem, o inițiativă demnă de laudat, chiar dacă ideea nu este nouă. La finalul Marii Conflagrații, procesele în care erau judecați înalți demnitari naziști, pentru crime de război și crime împotriva umanității, au abordat, fără doar și poate, temeinicia actelor Reichului. De fapt, în ciuda faptului că procesul de la Nürnberg a constituit baza legislației antigenocid, oamenii au fost mai pasionați să afle povești, drame, supraviețuitori, decât seci analize juridice. Și totuși, subiectul este fascinant, deoarece Michael Bazyler demonstrează că demnitarii naziști au acționat metodic și organizat, că aparatul birocratic funcționa ca un ceas, iar măsurile luate la adresa evreilor, excluzând, desigur, anumite inițiative locale, aparținând unor ofițeri inferiori, s-au desfășurat respectând litera legii. A legii naziste, evident.

Michael Bazyler respinge ideea că Holocaustul a reprezentat un eveniment ilegal, legislația fiind suportul care a condus la crimă, în cadrul celui de-Al Treilea Reich și în teritoriile cucerite [3]. Fără îndoială că prezentarea Holocaustului prin prisma legalității sale poate stârni ilaritate, însă autorul analizează, cu meticulozitatea expertului, legislația rasială din Germania nazistă și nu doar pe aceasta. Sub lupa atenției se află întreaga legislație de stat în Germania, legislația antievreiască, legile ocupației, după cucerirea noilor teritorii, ghettoizarea, în Europa ocupată, cadrul legal în care s-a desfășurat Holocaustul și urmările acestuia. Autorul definește strict trei teme: legea este amorfă, instituțiile sunt maleabile, iar justiția este politică. Privind din această perspectivă, Holocaustul s-a realizat în conformitate cu legislația germană și procedura existentă.

Holocaustul a avut, în concepția autorului, patru etape distincte: „identificare și definire” (1933–1935); „expropriere și emigrare” (1935–1939); „concentrare” sau „ghettoizare” (1939–1941) și „exterminare” sau „anihilare” (1941–1945). În prima dintre aceste etape, persecuția evreilor s-

a făcut prin decrete, ordonanțe și legi, publicate în oficioasele naziste. Cele mai cunoscute sunt legile rasiale de la Nürnberg, din anul 1935, care îi lipseau pe evrei de cetățenie, drepturi civile și politice și căsătoria cu non-evrei. Aceste decizii au fost luate la cel de-al VII-lea congres al Partidului Național-Socialist Muncitoresc German, din 15 septembrie 1935 și, în limbajul propagandei naziste, erau considerate măsuri de protecție a „sângelui german” și a „onoarei germane”. La baza lor stăteau Adolf Hitler și Rudolf Hess.

„Legea transpunea în esență ideologia antisemitismului militant care culpabiliza evreii pentru toate relele pe care, chipurile, germanii le-ar fi avut de suportat. Ideea culpabilizării evreilor pentru acțiuni imaginare constituie un stereotip tradițional, utilizat, bineînțeles, și în perioada pre-nazistă. După primul război mondial, ultranaționalistii germani îi acuzau pe evrei că i-ar fi trădat pe germani și că din această cauză au pierdut războiul.” [4]

Legislația rasială adoptată la congresul de la Nürnberg atingeia situații aberante, întrucât, după legea cetățeniei (Reichsbürgergesetz) a urmat legea protejării sângelui (Blutschutzgesetz), care incrimina raporturile sexuale între evrei și ne-evrei.

Dincolo de deciziile politice adoptate la Nürnberg, dar și mai târziu, stăteau decizii juridice, construite de oameni de meserie. În general, acești birocrați au rămas ascunși, puțin vizibili marelui public.

Cel mai important este Hans Josef Maria Globke, care este, de fapt, „părintele” legislației antisemite care a condus la Holocaust. Globke era un funcționar public care a început să lucreze pentru guvernul Republicii de la Weimar, încă din anul 1929. Doctor în drept, el va ocupa funcția de consilier juridic principal în Ministerul de Interne, până la căderea Reichului, în anul 1945. Anterior, Globke fusese judecător la Aachen, apoi vice-șef de poliție, în același oraș. Demn de remarcat este

faptul că acesta nu a fost, niciodată, membru al Partidului Nazist.

(Foto: Hans Globke – secretar al Cancelariei Federale)

În noiembrie 1932, cu doar două luni înainte de victoria lui Adolf Hitler în alegerile din Germania, Globke a elaborat un set de reguli care să îngreuneze, în Prusia, încercarea evreilor de a-și schimba numele de familie, pentru a-și ascunde originile [5]. Mai mult decât atât, el a impus implementarea acestei decizii.

În anul 1933, Globke a formulat *Actul de abilitare*, legea care i-a conferit cancelarului nou ales puteri cvasi-totale. Acesta este momentul în care Globke se bucură de încrederea cancelarului german, care, în anul 1935, îl însărcinează să supravegheze elaborarea legilor rasiale, ce urmau a fi adoptate la congresul NSDAP [6]. Alături de Wilhelm Stuckart, Globke fundamentează legile rasiale de la Nürnberg, prin adnotările pe care le face pe marginea acestor proiecte. [7]

În examinarea legislației germane adoptate în timpul celui de-Al Treilea Reich, este important de remarcat faptul că naziștii i-au definit pe evrei prin origine și nu prin religie, vehiculând ideea unei „rase evreiești”. În Germania nazistă, o persoană nu trebuia să practice iudaismul pentru a fi considerat evreu. Mulți creștini, care avuseseră strămoși evrei au fost nevoiți să poarte steaua galbenă și au sfârșit în trenurile morții. Globke stă la baza unei ordonanțe care impunea evreilor cu nume fără rezonanță ebraică să adauge numele de „Israel” și „Sara”. Scopul urmărit era lesne de înțeles: evreii puteau fi rapid identificați, iar lucrul acesta s-a văzut cel mai bine atunci când ei au fost împinși către ghetouri și apoi, către lagărele de concentrare. Cu alte cuvinte, Globke a aplicat steaua galbenă pe numele evreilor, facilitând, astfel, Holocaustul.

Astfel, treptat, statutul evreilor s-a modificat radical, de la cel de cetățean la cel de sub-om. Mulți dintre aceștia și-au pierdut averile și proprietățile și au fost forțați să emigreze, iar cei care s-au încăpățânat să creadă că vor avea parte de o îndulcire a statutului, s-au pomenit trimiși în gretouri. De notat faptul că Globke a girat și legile care îi lipseau pe evrei de proprietăți, energia și devotamentul său pentru cauza Reichului fiind apreciate de către șefii direcți. El a fost numit consilier juridic-șef la Biroul pentru Afaceri Evreiești din Ministerul de Interne, secția condusă de Adolf Eichmann, care a implementat Holocaustul birocratic. Funcția i-a fost acordată pentru „eforturile sale extraordinare în elaborarea legii pentru protecția sângelui german” [8]. Globke a fost lăudat de ministrul de Interne al Reichului, dr. Wilhelm Frick, care îl caracteriza drept „cel mai capabil și mai eficient oficial din ministerul meu.” [9]

Bazyler afirmă că, la îndeplinirea celei de-a patra etape, și-au adus contribuția cei mai buni juriști germani, iar șocul era constituit de faptul că ofițerii superiori din Einsatzgruppen (echipele morții) erau avocați. La Conferința de la Wannsee, din 1942, unde a fost adoptată „Soluția finală”, șapte dintre cei 15 participanți aveau studii superioare de drept [10]. De aici, Bazyler trage o concluzie stupefiantă pentru necunoscători: legea poate accelera genocidul [11]. În cazul Holocaustului, exact asta s-a întâmplat. A fost o barbarie legalizată, spune Bazyler, care continuă, afirmând că tot legea poate judeca genocidul. A făcut-o, la Nürnberg, iar procesele de aici au pus bazele legislației care stă la baza urmăririi criminalilor de război.

Întorcându-ne la Globke, să spunem că, în anul 1940, din motive ce țineau de carieră, el a solicitat calitatea de membru al Partidului Național Socialist al Muncitorilor Germani, dar, în mod paradoxal, cererea sa a fost respinsă de către ideologul partidului, Martin Bormann. Motivul îl constituia faptul că, în tinerețe, Globke fusese membru al unui partid ce reunea catolici de centru.

Globke a fost reprezentantul tipic al sistemului birocratic german, la care s-a referit Bazyler, în cartea sa. Ca el au fost mulți, mulți alții, care au executat ordinele primite de la liderii politici, fără să aibă mustrări de conștiință și fără să conteste dispozițiile superiorilor. Așa a funcționat Holocaustul în Germania și în teritoriile ocupate. Absolut legal și birocratic. Bazyler afirma că niciuna dintre deciziile luate de către naziști în privința evreilor nu era lipsită de acoperire juridică, iar afirmația sa este absolut corectă.

Se poate naște întrebarea: ce ar fi făcut acești funcționari, dacă li s-ar fi dat dispoziții lipsite de acoperire legală? Ar fi executat ordinele, fără să clipească? Răspunsul nu-l putem afla, deoarece disciplina germană a funcționat impecabil, chiar atunci când a fost vorba despre viață și moarte. Globke a fost un funcționar model, însă este evidentă atitudinea sa antisemită, care era vizibilă chiar înaintea venirii lui Hitler la putere. Totuși, gândindu-se, probabil, la viitor, el a întreținut contacte discrete cu persoane din rezistența antinazistă germană, în special, cu episcopul Konrad von Preysing.

După război, Globke a compărut în cadrul proceselor de la Nürnberg, atât în calitate de acuzat, cât și în cea de martor al apărării. Este demn de remarcat că, interogat, în procesul fostului său superior, Wilhelm Stuckart, alături de care a supervizat legislația rasială de la Nürnberg, dar și actele

împotriva evreilor, de mai târziu, Globke a confirmat faptul că știa că „evreii erau uciși în masă.” [12]

Datorită legăturilor cu rezistența antinazistă, la finalul războiului, Globke a fost exonerat, de către comisiile de denazificare, de orice legătură cu fostul regim, fiind considerat chiar un adversar al nazismului. În anul 1949, cu o carte de vizită absolut curată, Globke a fost numit subsecretar al Cancelariei Germaniei de Vest. Patru ani mai târziu, el a devenit șeful Cancelariei, funcție pe care o va ocupa vreme de un deceniu, devenind unul dintre cele mai influente personaje din Republica Federală a Germaniei. A fost cel mai apropiat colaborator al cancelarului Konrad Adenauer și confident intim al acestuia. Globke a fost însărcinat să coordoneze activitatea guvernului și crearea serviciilor de informații ale RFG, inclusiv colaborarea țării sale cu NATO și cu serviciile de informații occidentale, în special CIA.

Din perspectivă politică, Globke s-a raliat opțiunii sale din tinerețe, partidul său fiind rădăcina din care s-a născut Uniunea Creștin Democrată. Fostul supervisor al legislației antisemite din cel de-Al Treilea Reich a devenit un om politic cu principii democratice, care a aliniat politica Germaniei de Vest la cea a Statelor Unite și a promovat o politică vehement anticomunistă. El a fost o țintă a propagandei blocului sovietic, „atât datorită rolului său în politicile anticomuniste occidentale, cât și rolului său anterior în elaborarea legislației sub regimul nazist” [13]. Criticile aduse lui au fost ignorate atât de guvernul german, cât și de Statele Unite, care l-au văzut ca un aliat de bază împotriva Moscovei.

După plecarea lui Adenauer, Globke s-a retras, el fiind distins cu Marea Cruce a Ordinului de Merit al Republicii Federale a Germaniei, de către președintele Heinrich Lübke. A rămas activ, în calitate de consilier, pentru Adenauer și CDU, în anii '60.

Cazul lui Globke nu este unul singular. Asemenea lui, mulți alți funcționari germani au lucrat în timpul Republicii de la Weimar, sub regimul nazist, apoi, sub administrația nou înființatei Republici Federale a Germaniei. Potrivit unui raport, „în 1957, aproximativ 77% din experții juridici superiori ai ministerului Justiției au fost anterior membri ai partidului nazist.” [14]

După terminarea războiului, mai mulți oficiali de rang înalt ai partidului nazist au reușit să scape de rigurile legii și să se ascundă în state din America de Sud, fiind protejați de către regimurile dictatoriale de acolo.

Cei care fuseseră condamnați la închisoare au fost eliberați în anii '50, motivându-se starea precară de sănătate. Deteriorarea rapidă a relațiilor dintre puterile învingătoare în cel de-al Doilea Război Mondial și Războiul Rece au dus la o reconsiderare masivă a logicii justiției, în Germania de Vest. Liderii minori ai partidului nazist, printre care o bună parte a aparatului birocratic, care a dus la îndeplinire Holocaustul, au fost lăsați să scape de justiție.

În anul 1961, Hans Globke, care ocupa funcția de secretar de stat la Cancelaria Federală, a prezentat punctul său de vedere în legătură cu rolul jucat de el în adoptarea legislației rasiale de la Nürnberg. În cadrul unui interviu pentru *Daily Mirror*, Globke a atribuit „inițiativa” pentru legile de la Nürnberg lui Rudolf Hess, fostul adjunct al Führerului, care ulterior a executat acea controversată manevră politică (a zburat în Anglia, pentru a-i convinge pe britanici de necesitatea luptei alături de Germania, împotriva bolșevismului). Globke a spus că Hess „a vrut să meargă mult mai departe în legislația împotriva evreilor”, dar că el și alți funcționari publici au luptat împotriva introducerii în lege a celor mai proaste propuneri ale lui Hess [15]. Hans Globke a afirmat că încercarea sa a fost un succes, chiar dacă o parte dintre legile aprobate erau contestabile: „poate am făcut o greșală, dar la vremea respectivă și în aceste condiții, am crezut că ar fi mai bine să perseverez în munca mea, decât să o predau la altcineva.” [16]

Referindu-se la partea sa de vină în decizia ca evreii germani să poarte pașapoarte special marcate, Globke a spus că a fost implicat în chestiune „printr-un fel de eroare procesuală”. El a explicat că inițiativa a venit din partea autorităților elvețiene, care au fost deranjate de numărul evreilor fugiți în Țara Cantoanelor. Globke a declarat:

„Mi-am dat seama de pericolul din spatele propunerilor elvețiene și am sugerat neoficial că ar putea fi posibil să se marcheze pașapoartele tuturor germanilor într-un mod special. Acest lucru ar putea preveni cetățenii evrei să plece în Elveția, dar nu i-ar împiedica să meargă în alte țări, ca germani.” [17]

El a adăugat că propunerea sa nu a fost niciodată acceptată. Cât privește decizia sa de a adăuga numele „Israel” și „Sara”, Globke a declarat că „a vorbit cu un rabin pentru a afla care nume de evrei pot fi folosite într-un mod decent, fără a ofensa” [18]. El a conchis: „Pot să vă spun cu toată sinceritatea că am avut o luptă grea cu superiorii mei pentru a limita problema la prenumele Sarah și Israel.” [19]

Referindu-se la mărturia lui Adolf Eichmann la procesul de la Ierusalim, în care înaltul demnitar nazist a menționat eforturile doctorului Globke „spre retragerea cetățeniei și confiscarea proprietății evreiești”, el a spus că Eichmann a avut „un interes puternic în schimbarea și reducerea responsabilității sale și în transferul răspunderii către alte persoane”[20].

Secretarul de stat i-a spus corespondentului *Daily Mirror*: „Nu am avut niciodată nicio îndoială că pornirile antisemite ale lui Hitler trebuie respinse” și a adăugat: „Până la sfârșitul războiului, nu știam că există un ordin pentru exterminarea tuturor evreilor.” [21] La procesul de la Nürnberg afirmase altceva. Dar ce mai conta? Acum era un respectabil politician german...

NOTE:

- [1]. Dan Stone, *Histories of the Holocaust*, Oxford University Press, 2010, p. 2.
- [2]. Florin Lobonț, *Antisemitism and Holocaust Denial in Post-Communist Eastern Europe*, în: Dan Stone, *The Historiography of the Holocaust*, Mc Millan, 2004, p. 440.
- [3]. Michael Bazyler, *Holocaust, Genocide and the Law A Quest for Justice in a Post-Holocaust World*, Oxford University Press, 2016, p. 5.
- [4]. <https://moldova.europalibera.org/a/2158802.html>, accesat la 08.05.2020.
- [5]. <https://peoplepill.com/people/hans-globke/>, accesat la 08.05.2020.
- [6]. https://www.yadvashem.org/odot_pdf/Microsoft%20Word%20-%206301.pdf, accesat la 08.05.2020.
- [7]. <https://artsandculture.google.com/entity/hans-globke/m022v20>, accesat la 08.05.2020.
- [8]. <https://peoplepill.com/people/hans-globke/>, accesat la 08.05.2020
- [9]. *Ibidem*
- [10]. Michael Bazyler, *op. cit.*, p. 29.
- [11]. *Ibidem*
- [12]. <https://peoplepill.com/people/hans-globke/>, accesat la 08.05.2020.
- [13]. *Ibidem*
- [14]. <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/nazi-germany-post-war-government-investigation-far-right-hans-globke-nuremberg-a7441971.html>, accesat la 08.05.2020.
- [15]. <https://www.jta.org/1961/06/27/archive/globke-explains-role-in-nazi-racist-laws-says-he-fought-superiors>, accesat la 08.05.2020.
- [16]. *Ibidem*
- [17]. *Ibidem*
- [18]. *Ibidem*
- [19]. *Ibidem*

[20]. *Ibidem*

[21]. *Ibidem*.

BIBLIOGRAFIE:

Bazyler, Michael, *Holocaust, Genocide and the Law A Quest for Justice in a Post-Holocaust World*, Oxford University Press, 2016.

Lobont, Florin, *Antisemitism and Holocaust Denial in Post-Communist Eastern Europe*, in: Dan Stone, *The Historiography of the Holocaust*, Mc Millan, 2004.

Stone, Dan, *Histories of the Holocaust*, Oxford University Press, 2010.

SITEOGRAFIE:

<https://www.jta.org/1961/06/27/archive/globke-explains-role-in-nazi-racist-laws-says-he-fought-superiors>

<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/nazi-germany-post-war-government-investigation-far-right-hans-globke-nuremberg-a7441971.html>

<https://artsandculture.google.com/entity/hans-globke/m022v20>

<https://moldova.europalibera.org/a/2158802.html>

<https://peoplepill.com/people/hans-globke/>

https://www.yadvashem.org/odot_pdf/Microsoft%20Word%20-%206301.pdf

GERMAN BUREAUCRATS AND THEIR INVOLVEMENT IN "LEGALIZING" THE HOLOCAUST

Abstract: About one of the most terrible tragedies of the twentieth century, the Holocaust, thousands of books have been written, tens, maybe hundreds of thousands of articles, and memoirs of survivors have been published, then memoirs of perpetrators, so it seems that the subject has been exhausted. In fact, new themes of reflection and research are emerging, addressing this horridness (unimaginable for the "civilized" twentieth century) from other angles of approach. This article starts from the work of Michael Bazyler, who concludes, through rigorous research, that the Holocaust was executed based on the existing racial legislation in the Reich and the conquered territories, legislation developed by German bureaucrats, most of whom are entirely unknown to the general public. The extermination program of the Jews was carried out after receiving political approval from Hitler, but it is the result of long-term efforts by jurists, the vast majority of whom escaped prosecution for the crimes committed by the Nazis.

Keywords: *Holocaust, the Third Reich, extermination, racial legislation, concentration camps, German bureaucrats.*